

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KEREITE YA 12

SESOTHO PUO YA LAPENG (HL)

PAMPIRI YA 2 (P2)

HLAKOLA/TLHAKUBELE 2011

MEMORANDAMO

MATSHWAO: 80

Memorandamo ona o na le maqephe a 26.

TATAISO HO BATSHWAYI:

- Maemong ao motshwayi a fumanang mohlahlobuwa a arabile dipotso tse ngata ho feta palo e behilweng, motshwayi a tshwaye feela karabo ya pele (mohlahlobuwa ha a lokele ho araba mofuta e mmedi (mofuta wa potso e telele le ya mofuta wa dipotso tse kgutshwane) ya dipotso mofuteng o le mong wa sengolwa).
- Haeba mohlahlobuwa a arabile dipotso ka bone ba tsona dithothokisong tseo a ithutileng tsona KAROLONG YA A (Puong ya Lapeng), motshwayi a tshwaye feela dipotso tse pedi tsa pele.
- Haeba mohlahlobuwa a arabile dipotso tse pedi tsa mofuta wa dipotso tse kgutshwane kapa a arabile tse pedi tsa mofuta wa dipotso tse telele KAROLONG YA B le ya C (Puong ya Lapeng), motshwayi a tshwaye karabo ya pele, mme a tlohele ya bobedi. Athe ha a arabile dipotso ka bone ba tsona, motshwayi a tshwaye karabo ya pele ho Karolo e nngwe le e nngwe, ha feela mohlahlobuwa a arabile potso e le nngwe ya mofuta wa dipotso tse telele le e le nngwe ya mofuta wa dipotso tse kgutshwane.
- Maemong ao mohlahlobuwa a nehelaneng ka dikarabo tse pedi, ya pele e fosahetse mme ya bobedi yona e nepahetse, motshwayi a tshwaye karabo ya pele, mme a tlohele e latelang.
- Haeba mopeleto o fosahetse hoo o amang moelelo, motshwayi a fosise karabo e jwalo, empa haeba mopeleto o sa ame moelelo, karabo e jwalo e tshwauwe e nepahetse.
- *Mofuta wa potso tse telele (ya moqoqo):* Ha bolelele ba moqoqo bo le ka tlase (bokgutshwane) ho palo ya mantswe e behilweng, motshwayi a se behe kotlo hobane mohlahlobuwa o se a ntse a ipehile ka mosing. Athe haeba moqoqo o le molelele haholo, motshwayi a tshwaye ho feta moedi wa palo ya mantswe a behilweng ka mantswe a 50 (mongolo o ngolwang ka ho takalatsa), mme a se tswelle pele ho tshwaya karolo e latelang.
- *Mofuta wa dipotso tse kgutshwane:* Haeba mohlahlobuwa a sa sebedisa matshwao a puo a supang qotso (di-a-bulwa le di-a-kwalwa) moo a lokelang ho qotsa, motshwayi a se behe kotlo.

KAROLO YA A: RUBRIKI YA HO LEKANYETSA POTSO E TELELE (YA MOQOQO) THOTHOKISONG

<p>RUBRIKI YA HO LEKANYETSA POTSO E TELELE (YA MOQOQO) BAKENG SA HO TSHWAYA THOTHOKISO PUO YA LAPENG MATSHWAO A 10</p>	<p>PUO Sebopeho, tlhophiso ya mehopollo le nehelano e nang le neheletsano e momahaneng e lebisang tlhalohanyong ya sehlohlolo (potso) ya puo, setaele, sehalo, tseo a di sebedisitseng temeng.</p>	<p>Phihlello e babatsehlang</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sebopeho se na le kgokahano e babatsehlang. - Selekela le qetelo di hlalohanyeha ka tsela e babatsehlang. - Dintlha di bopilwe ka bohale, mme di lebisa tlhahisong ya moelelo o toma, o kgodisang. - Tshebediso ya puo, sehalo le setaele di sutsitse, mme di phehisa tlhahisong ya moelelo o kgahlisang ebile o nepahetse. 	<p>E kgabane</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sebopeho sa moqoqo wa hae hlalohanyeha ka bokgabane. - Selekela le qetelo di hlalohanyeha ka bokgabane, mme di paka kutlwiso. - Mehopollo le dintlha di a tsamaela, mme di hlalohanyeha. - Tshebediso ya puo, sehalo le setaele di di nepahetse mme di loketse sepheo. - Nehelano e entswe ka bokgabane. 	<p>Phihlello e ntle</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sebopeho sa moqoqo se a utlwesiseha, mme dintlha behilwe ka tatellano. - Selekela le qetelo & diratswana tse ding di hlalohanyeha e nang le momahano. - Dintlha di hlalohanyeha ka tsela e ntle, mme di a utlwesiseha. - Tshebediso ya puo, sehalo le setaele boholo di hlalohanyeha di sebedisitswe ka tsela e nepahetseng. 	<p>Phihlello e mahareng</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ho na le bopaki bo seng bokae ba hore sebopeho sa moqoqo se latetswe ka tshwanelo. - Moqoqo o bontsha tlhophiso e mahareng, mme kgokahano ya ditemana moqoqong ke e mahareng. - Tshebediso ya puo, sehalo le setaele di fihlella ditlhoko tsa motheho. - Popo ya diratswana boholo ke e nepahetseng. 	<p>Phihlello e fofo</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sebopeho se bontsha diphoso tsa moralo. - Nehelano ya dintlha ha e utlwahale, mme ha e a hlalohanyeha ka tsela e etsang tlhalohanyo. - Diphoso tsa tshebediso ya puo di totobetse. Sehalo le setaele di sebediswe ka tsela e fosahe-tseng, mme ha di a lokela sepheo sa ho ngola mofuta ona wa mosebetsi. - Popo ya diratswana ke e fosahe-tseng. 	<p>Karolwana feela</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sebopeho ha se a ralwa ka tshwanelo, mme se nyotobetsa moelelo wa seo a lekang ho se bua. - Diphoso tsa tshebediso ya puo le ya setaele di a sitisa, mme nyotobetsa moelelo ka hohlehlhle. - Sehalo le setaele di sebedisitswe ka tsela e fosahe-tseng, mme ha di a lokela sepheo. - Popo ya diratswana ke e fosahe-tseng. 	<p>Ha ho phihlello.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ha ho bopaki bo lekaneng bo bontshang hore moqoqo o ngotswe ho ipapisitswe le sebopeho. - Nehelano ha e bontshe hore o utlwisisa potso. - Dintlha di hlalohanyeha ka tse e fokolang hahalo, mme ditaba tsa hae ha di hlalohanyeha le letho. - Tshebediso ya puo, e a fokola, setaele le sehalo di fosahe-tseng, mme diratswana le kgokahano ha di yo.
<p>DIKAHARE Kutlwisiso ya potso, botebo ba tshekatsheko ya taba (sehlooho), Kutlwahalo le netefatso (tiisetso) ya thothokiso ka mabaka.</p>		<p>Kgato ya 7 80 – 100%</p>	<p>Kgato ya 6 70 – 79%</p>	<p>Kgato ya 5 60 – 69%</p>	<p>Kgato ya 4 50 – 59%</p>	<p>Kgato ya 3 40 – 49%</p>	<p>Kgato ya 2 30 – 39%</p>	<p>Kgato ya 1 0 – 29%</p>
<ul style="list-style-type: none"> - O bontsha kutlwisiso e tebileng ya potso, mme dintlha tsohle di utlulutswe ka botlalo le ka boqhetseke. - O arabela potso ka botlalo le ka tsela e babatsehlang. - O hlalohanyeha ka tsela e babatsehlang le ho di tshahetsa ka mehlala e fapaneng e hlalohanyeha thothokisong. - O bontsha kutlwisiso e tebileng le e babatsehlang ya sengolwa sa mofuta ona mmoho le sa thothokiso. 	<p>Kgato ya 7 Phihlello e babatsehlang 80 – 100%</p>	<p>8 – 10</p>	<p>7 – 7 ½</p>	<p>7 – 8</p>				

DIKAHARE		Kgato ya 7	Kgato ya 6	Kgato ya 5	Kgato ya 4	Kgato ya 3	Kgato ya 2	Kgato ya 1
<p>- O bontsha kutlwisiso e tebileng ya potso ka tsela e kgabane, mme dintlha tsohle di utullutswe ka botlalo.</p> <p>- O araba potso ka botlalo le ka tsela e babatsehang.</p> <p>- O nehelana ka dintlha tse utlwalang tsa mofuta e fapaneng, mme o di tshhetsa ka tshwanelo ho hlaha thothokisong.</p> <p>- O bontsha kutlwisiso e babatsehang ya mofuta ona wa sengolwa, esita le ya thothokiso.</p>	<p>Kgato ya 6 E kgabane 70 – 79%</p>	7½ – 8½	7 – 8	6½ – 7½	6 – 7			
<p>- O botsha kutlwisiso e tebileng mme o hlalosa potso hantle ka tsela e kgabane.</p> <p>- Dikarabo tsa hae di a utlwalala.</p> <p>- Tse ding tsa dintlha tseo di hlalositse di na le moko, leha e se dintlha kaofela tse tsheditsweng ka tshwanelo.</p> <p>- O bontsha kutlwisiso e ntle ya sengolwa le ya thothokiso.</p>	<p>Kgato ya 5 Phihlelo e ntle 60 – 69%</p>	7 – 8	6½ – 7½	6 – 7	5½ – 6½	5 – 6		
<p>- O bontsha kutlwisiso e mahareng ya potso leha a sa utulla dintlha tsohle ka botlalo.</p> <p>- Tse ding tsa dintlha di tsheetsa karabo ya hae ka tshwanelo.</p> <p>- Boholo ba tse ding tsa dintlha tsa hae di tsheditswe, leha bopaki e se bo kgodisang hakaalo.</p> <p>- O bontsha kutlwisiso e mahareng ya sengolwa le ya thothokiso.</p>	<p>Kgato ya 4 Phihlelo e mahareng 50 – 59%</p>		6 – 7	5½ – 6½	5 – 6	4½ – 5½	4 – 5	

<ul style="list-style-type: none"> - O bontsha boiteko bo seng bokae ba ho araba potso. - O bontsha kutlwisiso e sa tebang hakaalo ya ho araba se botswang. - Dintlha tsa hae ha di kgodise hakaalo, mme tiisetso e a fokofokola ho tswa thothokisong. - O bontsha kutlwisiso e thekethekeselang ya mofuta wa sengolwa le ya thothokiso. 	<p style="text-align: center;">Kgato ya 3 Phihlelo e foofo 40 – 49%</p>			5 – 6	4½ – 5½	4 – 5	3½ – 4½	3 – 4
DIKAHARE		Kgato ya 7	Kgato ya 6	Kgato ya 5	Kgato ya 4	Kgato ya 3	Kgato ya 2	Kgato ya 1
<ul style="list-style-type: none"> - Kutlwisiso ya hae ya potso e bonahala e fokola haholo. - O tsamaya a phetapheta dintlha, mme ka nako e nngwe o tswile lekoteng. - Dintlha tsa hae ha di bontshe kutlwisiso e tebileng, mme ha di tshhehetswe ho tswa thothokisong. - Kutlwisiso ya hae ya sengolwa le thothokiso ke tse fokolang haholo. 	<p style="text-align: center;">Kgato ya 2 Karolwana feela 30 – 39%</p>				4 – 5	3½ – 4½	3 – 4	1 – 3½
<ul style="list-style-type: none"> - Karabo e bontsha e na le kamano le potso, empa ho thata ho utlwisisa seo a se hlahosang. - Leha karabo tsa hae di na le kamano e itseng le potso, dintlha tsa hae ha di utlwisehe. - O etsa boiteko bo fokolang ba ho araba potso, empa dintlha tsa hae di hloka tshhehetswe ho tswa thothokisong. - Kutlwisiso ya hae ke e fokolang haholo ya sengolwa mmoho le ya thothokiso. 	<p style="text-align: center;">Kgato ya 1 Ha ho phihlelo 0 – 29%</p>					3 – 4	1 – 3½	0 – 3

KAROLO YA A: DITHOTHOKISO**POTSO YA 1: Peo ena – PM Ramathe****DITAELO HO BATSHWAYI:**

Ha motshwayi a se a badile karabo ya mohlalobuwa, a abele mohlalobuwa matshwao. Matshwao a ajwa ka ho lekanyetsa nehelano ya mohlalobuwa. Motshwayi o lokela ho sebedisa ruburiki e maqepheng a 3-5 le latelang bakeng sa ho aba matshwao. Tekanyetso e etswa ka ho beha kapa ho *bekga* mosebetsi (nehelano) wa mohlalobuwa ka ho o beha kगतong e itseng (ho tloha ho Kgato ya 1 ho isa ho Kgato ya 7) ruburiking. Kgato e nngwe le e nngwe e na le tlhaloso, mme tlhaloso e itshetlehile lekgetheng le le leng, dikahare le tshebediso ya puo. Motshwayi a ele tlhoko hore kgato eo a e kgethileng ha a lekanyetsa, tlhaloso ya yona e lokela ho tsamaelana le mosebetsi (ditaba) wa mohlalobuwa ya lekanyetswang. Matshwao a bontshitswe qetellong ya kgato e nngwe le e nngwe.

Dikahare

Kutlwisiso ya potso; botebo ba tshekatsheko ya ditaba (sehlooho), kutlwahalo le netefatso (tiisetso) ya taba ka mabaka (a itshetlehileng thothokisong e botsitsweng). Bakeng sa dikahare motshwayi a tadime dintlha tse latelang nehelanong ya mohlalobuwa (ela hloko hore dintlha di ke ke tsa behwa ka tatellano e hlahellang mona):

Dintlha tsa bonono tse fumanwang thothokisong:

- Thothokiso ena ke ya boitseko. Sethothokisi se a lla, se a tletleba, se tseka ditokelo tsa sona le tsa setjhaba sa habo sona.
- Moleng wa 2 le wa 3 re fumana ***phetapheto ya mantswe ya mohopolo le sejura*** 'o kopa' le ho qela. Sena se sebedisetswa ho hokahanya mela ya thothokiso hobane mohopolo o qadilweng moleng o ka hodimo o ntse o ntshetswa pele moleng o latelang.
- Moleng wa 3 re fumana ***tatolano*** e bopilweng ka mantswe ana 'nyene' le 'bosiu'. Betsa sena sa bothothokisi se sebedisetswa ho hlakisa ditaba.
- Moleng wa 4 re fumana ***phetapheto ya moelelo*** e bopilweng ka tshebediso ya mantswe 'qenehelo' le 'kgauhelo' le moleng wa 18 ka mantswe ana 'tao' le 'bodulo', athe ha e le mela ya 17 le 18 le yona e ntse e re bopela phethapheto eo ya moelelo. Sena se sebedisetswa ho bontsha kगतello ya seo sethothokisi se buang ka sona.
- Moleng wa 6 re fumana ***mothofatso***. ka hore leeme le a bua: Sena se bolela hore seo e seng motho se hlahoswa jwalo kaha eka ke motho kapa se fuwa bophelo jwalo ka motho.
- Moleng wa 7 re fumana ***tlohelo*** e bopilweng ka lentswe 'betsa' bakeng sa 'sebetsa le moleng wa 10 re fumana lentswe 'kojwana' bakeng sa 'dikojwana'. Sena se eketsa lebatama la lentswe le ho fokotsa bolelele ba molathothokiso. Moleng wa 8 re fumana tshwantshiso 'O re leeme ke tlhaka phatleng tsa marena'.
- Moleng wa 13 le 20 re fumana ***lebtsomararane/lentswemararane/lebtsohokwa*** 'kgwanatshwana' le 'moahamoriti'. Sebetsa sena sa bothothokisi se sebedisetswa ho hatella le ho fa lentswe sefutho le lebatama le matla. Le boetse le sebediswa ho fokotsa palo ya mantswe ho molathothokiso le ho baballa tshebediso ya mantswe.
- Moleng wa 11 le 15 re fumana ***tatellano e sa tlwaelehang ya mantswe***. Sena se bitswa anastrofi. Bakeng sa ho re (moleng wa 11) 'Ba tlatlapuwa ditokelong tsa bona', sethothokisi se itse 'Ba tlatlapuwa ho tsa bona ditokelo' le moleng wa 15 ho thwe 'Meno o bososela ka a masweu matshwana' bakeng sa ho re 'O bososela ka meno a masweu matshwana'. Anastrofi e sebedisetswa ho fa lentswe kapa polelo e tlisitsweng pele sefutho le ho le matlafatsa.

Mohlahlobuwa a abelwe matshwao tjena bakeng sa puo

Ha mohlahlobuwa a sa hlahisa makgabane/dihlomo/dibetsa ho hang **(0)**, ha a abelwe letshwao ho hang bakeng sa puo

Ha mohlahlobuwa a hlahisitse sehlomo/sebetsa se le **(1)**, a abelwe letshwao le le 1 bakeng sa puo

Ha mohlahlobuwa a hlahisitse dihlomo/dibetsa tse **(2)**, a abelwe matshwao a **2** bakeng sa puo

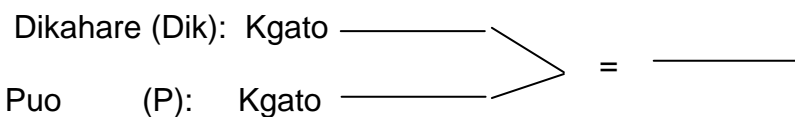
Ha mohlahlobuwa a hlahisitse dihlomo/dibetsa tse **(3) kapa ho feta** a abelwe matshwao a **4** bakeng sa puo

Ha mohlahlobuwa a hlahisitse makgabane a fetang a 3, motshwayi a bale karabo kaofela, mme a bontshe ka letshwao (✓) dintlheng kapa karabong yohle, mme moo mohlahlobuwa a fositseng teng motshwayi a bontsha ka letshwao (X)

Ho elwe hloko hore nehelano e lokela ho hlahiswa sebopehong sa moqoqo, mme sena se bolela hore nehelano e lokela ho ralwa ka tsela ya hore ho be le selelekela, mmele o bopilweng ka diratswana le qetelo. Le ha nehelano e radilwe ka tsela ena, moqoqo o tlameha ho hlahiswa ka tsela e supang kgokahano.

Ha motshwayi a se a badile nehelano ya mohlahlobuwa, a abele mohlahlobuwa matshwao. Matshwao a ajwa ka ho lekanyetsa nehelano ya mohlahlobuwa. Motshwayi o lokela ho sebedisa ruburiki e leqephele le latelang bakeng sa ho aba matshwao. Tekanyetso e etswa ka ho beha kapa ho bekga mosebetsi (nehelano) wa mohlahlobuwa ka ho o beha kगतong e itseng (ho tloha ho Kगतo ya 1 ho isa ho Kगतo ya 7) ruburiking. Kगतo e nngwe le e nngwe e na le tlhaloso, mme tlhaloso e itshetlehile lekgetheng le le leng, **dikahare le tsebediso ya puo**. Motshwayi a ele hloko hore kगतo eo a e kgethileng ha a lekanyetsa, tlhaloso ya yona e lokela ho tsamaelana le mosebetsi (ditaba) wa mohlahlobuwa ya lekanyetswang. Matshwao a bontshitswe qetellong ya kगतo e nngwe le e nngwe.

[10]

POTSO YA 2: O Ilelang – T Leballo

- 2.1 Ke ya keletso/Thuto ✓✓ (2)
- 2.2 O Ilelang ✓ (1)
- 2.3 Sena se bolela hore o na le bahlankana ba bangata ba bileng ba le banyane ho yena ka dilemo ✓✓ (2)
- 2.4 Ke phetapheto ya mantswa/Phetapheto ya sebopeho/tatolano/phetapheto ya moelelo. ✓✓ (Tshwaya e le nngwe feela) (2)
- 2.5 tshiu ✓ (1)
- 2.6 Sethothokisi se kgalema batho ba etsang dintho tse sa lokang ka tsela ya ho phoqa. ✓✓ (2)
- [10]**

POTSO YA 3: Moruti – J Rathebe

- 3.1 Ke ho eketsa lebatama/sefutho la lentswe.
Ho baballa tshebediso ya mantswa. ✓✓ (2)
- 3.2 Molathothokisong wa 2 'Moruti ke tsela feela'. ✓ (1)
- 3.3 Ke ho bontsha ho makala le ho hlollwa ha sethothokisi - ha moruti a ja tjelete ya mafutsana ✓✓ (2)
- 3.4 'boikgohomoso' le 'boikgantsho'. ✓ (1)
- 3.5 Hoba le rona re etsa yona phoso eo. ✓✓ (2)
- 3.6 Karaburetso ya pono. ✓✓ (2)
- [10]**

POTSO YA 4: Selema sa 1976 – T Leballo

- 4.1 Karaburetso ya kutlo. ✓✓
Karaburetso ya pono.
(Mohlalobuwa o tla fana ka mofuta o le mong feela wa karaburetso). (2)
- 4.2 Mola 10: A meketsa sa mobabi. ✓
Mola 11: A rapela sa kgutsanakgudu.
[Tshwaya mola o le mong feela] (1)
- 4.3 4.3.1 Pakakgotso. ✓ (1)
- 4.3.2 Ho fana ka sefutho/lebatama le matla lentsweng. ✓✓
Ho fokotswa bolelele ba dinoko tsa lentse.
Ho baballa tshebedisong ya mantse.
[Tshwaya e le nngwe feela] (2)
- 4.4 O rapela thapelo e matla. ✓✓ (2)
- 4.5 Thunya le fatshe ✓✓ (2)
- [10]**

POTSO YA 5: Boshodu – PM Ramathe

- Meleng ya 1 le 4 re fumana **phetapheto ya mantse** e diehileng. Sena se sebedisetswa ho bopa kgokahano ya mela.
 - Moleng wa 3 le 4 re fumana phetapheto e tsepameng kapa yona **neeletsano** bakeng sa ho hokahanya mela ya thothokiso.
 - Ho molathothokiso wa 5 re fumana **mothofatso**. Hona ho bolela hore ntho e sa pheleng e fuwa semelo sa motho, e se nang botho e fuwa sebopeho sa motho.
 - Ho molathothokiso wa 6 ho na le **Papiso/Tshwantshanyo**. Bohlokwa ba sekapuo sena ke ho qatsohisa (hlakisa) moelelo wa se hlaloswang.
 - Ho mela 7 le 8 re fumana **phetapheto ya lentse e tshkakalitseng** (fahla). Bohlokwa ba phetapheto ena ke ho ntshetsa pele mohopolo o molathothokisong o ka hodimo.
 - **Tlohelo** e fumanwa moleng wa 14 mme yona e bopilwe ke lentse lena 'fela' bakeng sa 'sefela'. Sena se eketsa sefutho/lebatama la lentse se bile se fokotsa bolelele ba dinoko tsa lentse.
 - Moleng wa 13 le 14 re fumana **lehokela** mantsweng ana 'ke sa lle' hore bopela neeletsano ya mohopolo.
 - Mola wa 11 le 12 o re bopela **phetapheto ya moelelo** e bopilweng ka mantse ana: 'mmooko feela' le 'pheulwa ke moya'.
- [10]**

POTSO YA 6: Kgutlela hae – PM Ramathe

- 6.1 Boela hae (mola 2 & 3). ✓ (1)
- 6.2 Sejura/Kgefutsohare: ✓✓ (2)
- 6.3 Phetapheto ya moelelo. ✓✓ (2)
- 6.4 Tshwantshiso. ✓✓ (2)
- 6.5 Se hlalosa hore a etse ka matla hore ditaba tseo di se ke tsa tsejwa/tsa hlahella setjhabeng. ✓✓ (2)
- 6.6 Molathothokiso wa 4. ✓ (1)
- [10]**

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 30

NSC – Memorandamo

KAROLO YA B LE YA C: RUBRIKI YA HO LEKANYETSA POTSO E TELELE (YA MOQOQO) PADING LE TERAMENG – MATSHWAO A 25

(Ela hloko hore matshwao ha a tshwane pakeng tsa a dikahare le a sebopeho le tshebediso ya puo)

DIKGATO LE KABO YA MATSHWAO		DIKAHARE: Matshwao a 15		SEBOPEHO LE TSHEBEDISO YA PUO: Matshwao a 10
		Kutlwisiso ya potso. Botebo ba tshekatsheko ya taba (sehlooho), Kutlwisiso le netefatso (tiisetso) ya ntlhakemo ka mabaka a hlahang sengolweng.		Sebopeho, tlhophiso ya mehopolole le nehelano e nang le neheletsano e momahaneng e lebisang tlhahlohanyong ya sehlooho (potso) mmoho le puo, setaele le sehalo tse sebedisitsweng temeng.
Kgato ya 7 80 -100%	Phihlollo e babatsehlang Matshwao a: 12 – 15	<ul style="list-style-type: none"> - O bontsha kutlwisiso e tebileng ya potso, mme ditlha tsohle di utullutswe ka botlalo le ka boqhetseke. - O arabela potso ka botlalo le ka tsela e babatsehlang. - O hlalisa dintlha tsa hae ka tsela e babatsehlang le ho di tshhetsa ka mehlala e fapaneng e hlahang sengolweng. - O bontsha kutlwisiso e tebileng le e babatsehlang ya mofuta ona wa sengolwa. 	Ha ho phihlollo Matshwao a: 8 – 10	<ul style="list-style-type: none"> - Sebopeho se na le kgokahano e babatsehlang. - Selekela le qetelo di hlahisitse ka tsela e babatsehlang. - Dintlha di bopile ka bohla, mme di lebisisa tlhahisong ya moelelo o toma, o kgodisang. - Tshebediso ya puo, sehalo le setaele di suitsitse, mme di pehisa tlhahisong ya moelelo o kgahlisang ebileng o nepahetse.
Kgato ya 6 70 - 79%	Phihlollo e kgabane Matshwao a: 11	<ul style="list-style-type: none"> - O bontsha kutlwisiso e tebileng ya potso ka tsela e kgabane, mme dintlha tsohle di utullutswe ka botlalo. - O araba potso ka botlalo le ka tsela e babatsehlang. - O nehelana ka dintlha tse utlwalang tsa mofuta e fapaneng, mme o di tshhetsa ka tshwanelo ho hlahang sengolweng. - O bontsha kutlwisiso e tebileng le e babatsehlang ya mofuta ona wa sengolwa. 	Phihlollo e kgabane Matshwao a: 07	<ul style="list-style-type: none"> - Sebopeho sa moqoqo wa hae hlahisitse ka bokgabane. - Selekela le qetelo di hlahisitse ka bokgabane, mme di paka kutlwisiso. - Mehopolole le dintlha di a tsamaela, mme di a hlalohanyeha. - Tshebediso ya puo, sehalo le setaele di di nepahetse mme di loketse sepheo. - Nehelano e entswe ka bokgabane.
Kgato ya 5 60 – 69%	Phihlollo e ntle Matshwao a: 9 – 10	<ul style="list-style-type: none"> - O bontsha kutlwisiso e tebileng mme o hlalosa potso hantle ka tsela e kgabane. - Dikarabo tsa hae di a utlwalaha. - Tse ding tsa dintlha tseo di hlahisitseng di na le moko, leha e se dintlha kaofela tse tshetsang ka tshwanelo. - O bontsha kutlwisiso e ntle ya mofuta ona wa sengolwa. 	Phihlollo e ntle Matshwao a: 06	<ul style="list-style-type: none"> - Sebopeho sa moqoqo se a utlwisetse, mme dintlha behilwe ka tatellano. - Selekela le qetelo & diratswana tse ding di hlophisitse e nang le momahano. - Dintlha di hlahisitse ka tsela e ntle, mme di a utlwisetse. - Tshebediso ya puo, sehalo le setaele boholo di hlahella di sebedisitse ka tsela e nepahetseng.
Kgato ya 4 50 – 59%	Phihlollo e mahareng Matshwao a: 8	<ul style="list-style-type: none"> - O bontsha kutlwisiso e mahareng ya potso leha a sa utulla dintlha tsohle ka botlalo. - Tse ding tsa dintlha di tshetsa karabo ya hae ka tshwanelo. - Boholo ba tse ding tsa dintlha tsa hae di tshetsitse, leha bopaki e se bo kgodisang hakaalo. - O bontsha kutlwisiso e mahareng ya mofuta ona wa sengolwa. 	Phihlollo e mahareng Matshwao a: 05	<ul style="list-style-type: none"> - Ho na le bopaki bo seng bokae ba hore sebopeho sa moqoqo se latetse ka tshwanelo. - Moqoqo o bontsha tlhophiso e mahareng, mme kgokahano ya ditemana moqoqong ke e mahareng. - Tshebediso ya puo, sehalo le setaele di fihlella ditlhoko tsa motheho. - Popo ya diratswana boholo ke e nepahetseng.
Kgato ya 3 40 – 49%	Phihlollo e fofo Matshwao a: 6 – 7	<ul style="list-style-type: none"> - O bontsha boitekoko bo seng bokae ba ho araba potso. - O bontsha kutlwisiso e sa tebang hakaalo ya ho araba se botswang. - Dintlha tsa hae ha di kgodise hakaalo, mme tiisetso ke e fokofokolang ho tswa sengolweng. - O bontsha kutlwisiso e thekethekeselang ya mofuta wa sengolwa. 	Phihlollo e fofo Matshwao a: 04	<ul style="list-style-type: none"> - Sebopeho se bontsha diphoso tsa moralo. - Nehelano ya dintlha ha e utlwalaha, mme ha e a hlophiswa ka tsela e etsang tlhahlohanyo. - Diphoso tsa tshebediso ya puo di totobetse. Sehalo le setaele di sebediswa ka tsela e fosahetseng, mme ha di a lokela sepheo sa ho ngola mofuta ona wa mosebetsi. - Popo ya diratswana ke e fosahetseng.
Kgato ya 2 30 – 39%	Phihlollo e karolwana feela Matshwao a: 5	<ul style="list-style-type: none"> - Kutlwisiso ya hae ya potso e bonahala e fokola haholo. - O samaya a phetapheta dintlha, mme ka nako e nngwe o tswile lekoteng. - Dintlha tsa hae ha di bontshe kutlwisiso e tebileng, mme ha di tshetsitse ho tswa sengolweng. - Kutlwisiso ya hae ya sengolwa ke e fokolang haholo. 	Phihlollo e karolwana feela Matshwao a: 03	<ul style="list-style-type: none"> - Sebopeho ha se a ralwa ka tshwanelo, mme se nyotobetsa moelelo wa seo a lekang ho se bua. - Diphoso tsa tshebediso ya puo le ya setaele di a sitisa, mme nyotobetsa moelelo ka hohlehlhle. - Sehalo le setaele di sebedisitse ka tsela e fosahetseng, mme ha di a lokela sepheo. - Popo ya diratswana ke e fosahetseng.

<p>Kgato ya 1 0 – 29%</p>	<p>Ha ho phihlelo. Matshwao a: 0 – 5</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Karabo e bontsha e na le kamano le potso, empa ho thata ho utlwisisa seo a se hlalolang. - Leha karabo tsa hae di na le kamano e itseng le potso, dintlha tsa hae ha di utlwisehe. - O etsa boiteko bo fokolang ba ho araba potso, empa dintlha tsa hae di hloka tshehetso ho tswa sengolweng. - Kutlwisiso ya hae ya mofuta ona wa sengolwa ke e fokolang haholo. 	<p>Ha ho phihlelo. Matshwao a: 0 – 2</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Ha ho bopaki bo lekaneng bo bontshang hore moqoqo o ngotswa ho ipapisitse le sebopeho. - Nehelano ha e bontshe hore o utlwisisa potso. - Dintlha di halahiswa ka tse e fokolang hahalo, mme ditaba tsa hae ha di hlalohanyehe le letho. - Tshebediso ya puo, e a fokola, setaele le sehalo di fosahetse, mme diratswana le kgokahano ha di yo.
---	--	---	--	---

Dintlha tse tadingwang	Matshwao	Senotlolo
Dikahare	15	Dik. =
Sebopeho le Tshebediso ya Puo	10	S/P =
Matshwao ohle	25	

Matshwao a ka sebediswang bakeng sa ho tshwaya:

POTSO YA 7: BOTSANG LEBITLA – KPD Maphalla**Tsietsi**

Tlhekelong ya padi ena re tsebiswa mophetwa ya bitswang Tsietsi. Tsietsi ke lesea le hlokahalletsweng ke batswadi le bana ba bo lona kaofela. Re kopana le yena lepatong la batswadi ba hae le bana babo. Ka nako eo Tsietsi o na le dikgwedi tse tharo. Ke hona mona tlhekelong moo re eellwang hore bophelo ba lesea lena ha bo tlo ba bonolo. Re se re ntse re kopana le lona le le matsohong a nkgono Mmantsoteng ho na le hore le be matsohong a batho bao ba tlang ho sala le lona, ba le hodise.

Ho tloha hona mohlang oo ke ha ho ntse ho bonahala hore Kgauho ha a na ho tseba thabo. Bophelo ba hae bo ne bo ipakahatsa hore bo tla potapotwa ke ditsietsi. Ka tswalo, lebitso la Tsietsi ke Kgauho Molakolako, empa mohla a neng a kolobetswa, ke mohla batho bohle ba utlwanng hore o se a fetotswe lebitso mme o se a rehilwe la Tsietsi. Sena e se e ntse e le sesupo sa hore bophelo ba hae bo tla kgaba ka ditsietsi.

Ngwana a hola bohase mme Mmamasolomane mohatsa malomae a mo sotla. Mmamasolomane a hana ha a e ya sekolong. O ne a mo etsisa mesebetsi yohle ya lapeng ha bana ba hae yena ba ile sekolong. Rangwanane Kotsi le yena a ja ditjhelete tsa ntata Tsietsi ka sehloho.

Ditsietsi tsa hae di ile tsa nna tsa kallana. Ka le leng la matsatsi o ile a bona ho se ho fihla mapolesa lapeng habo a re a tlo lona radiyo ya nkgono Mmaselepe eo ho thweng o e utswitse. O itse ka re o a itatola, empa ke ha ho se motho ya batlang ho mo mamela. Qetellong o ile a thuswa le ho pakelwa ke lekgowa la hae le mathitjhere mme ka mora moo a ya mosebetsing.

Eitse ho sa le jwalo monnamoholo e mong, eo eitseng ha a bona hore Tsietsi o tshwere tjhelete e kaalo ka mashome a mabedi a diranta, a be a se a re Tsietsi o nkile tjhelete ya hae. Sena se ile sa etsa hore mapolesa a mo tshware, empa le leng la mapolesa la kgona ho bona hore motho ya sa bueng nnete ke yena monnamoholo enwa.

Ho eketsa mathata le ditsietsi tsa hae, ha Tsietsi a ne a batla ho tseba hore yena hantlentle ke ngwana mang, ho ne ho se motho ya ratang ho mmolella nnete. O ile a botsa nkgono Mmantsoteng le ntemoholo Kgwati empa bobedi ba bona, bo ne bo sa rate ho bolella ngwana enwa nnete. Qetellong nkgono Mmantsoteng o ile a iteta sefuba, a mmolella hore ho na le lebitla sekgutlong le ka senolang ditaba tsena tsohle. Tsietsi a ya moo mme a fumana lelapa la habo lohle le robotse lebitleng leo.

Ha a tloha moo ke moo a ileng a nkuwa ke masole a neng a thaottha masole. Sesoleng moo o ile a ithuta dikgolo. Ha a kgutla moo o ile a fumana mosebetsi ha ntate Ramatlotlo. Mosebetsing moo o ile a ratana le Mohanuwa moradi wa Ramatlotlo. Le moo leratong leo, ditaba tsa teng di ile tsa fella ha-bohloko hobane Mohanuwa o ile a be a se a nkana le Makgaola mme a lahla Tsietsi jwalo ka mooko wa pere. Ke e nngwe ya ditsietsi tsa hae. Sena se ile sa ba le sephetho se bosula hobane mohla Makgaola a seng a lahlele Mohanuwa, Mohanuwa o ile a lakatsa eka a ka kgutlelana le Tsietsi empa seo sa se ke sa etsahala. Mohanuwa a sokela Tsietsi ha-bohloko a ba a mmolella hore o tla etsa bonnete ba hore bophelo ba hae bo ba bosula. Mohanuwa le lequlwana la hae la dinokwane ba ile ba tsoma Tsietsi ba ba ba qetella ba bolaile Tseleng eo e neng e se e le mohatsa Tsietsi. Seo e bile phoso e kgolo hobane Tsietsi o ile a tlala moya wa boitseko le wa boiphethetso, mme ka tsela e jwalo, a tsamaya a ntse a bolaya batho bohle ba neng ba mo ema ka pele ho kenyelletswa le ba se nang molato.

[25]

POTSO YA 8: BOTSANG LEBITLA – KPD Maphalla

- 8.1 Kgauho (Molokolako) ✓ (1)
- 8.2 Tshediso ✓ le Mmapulane Molokolako ✓ (2)
- 8.3 Batswadi ba hae ba batjha, Kotsi le Mmamasolomane, eka ba mo rehile lebitso lena hobane a ile a pholoha feela ka tsietsi/ kapa a phemme tsietsi ena e tshabehang e nkileng lelapa labo kaofela. Ke hobane Mmamosolomane ka pelo ya hae e mpe, o ne a ikemiseditse ho mo sotla, a phele ka ditsietsi. ✓✓ (2)
- 8.4 8.4.1 Ba bane. ✓ (1)
- 8.4.2 Kgwedi tse tharo (3). ✓ (1)
- 8.5 Tsietsi o belaetswa ke tsela eo Mmamasolomane a mo tshwereng ka yona; na ekare e le mmae, ya mo tswetseng, a mo sotla hakaale/O ipona a tshwerwe ka tsela e fapaneng le ya bana ba bang ba Mmamosolomane – Tsekiso le Dibakiso mme o ngongorehiswa ke sena/O ile a belaetswa ke dipuo le diketso tsa batho. ✓✓ (2)
- 8.6 Batswadi ba hae ba ile ba hloka hala ka bobedi kotsing ya koloi, yaba o nkuwa ke rangwanae Kotsi le mohatsae, Mmamasolomane. ✓✓ (2)
- 8.7 Kamehla ha Tsietsi a batla ho tseba hore ebe yena hantlentle ke ngwana wa mang, nkgono Mmantsoteng o ne a re a botse lebitla/Le ha a botsa monnamoholo Kgwiti le yena o ne a mo araba ka ona mantswe ana a hore a botse lebitla. ✓✓ (2)
- 8.8 Sekgutlong. ✓ (1)
- 8.9 C./Mmantsoteng. ✓✓ (2)
- 8.10 Mongodi o sebedisa Mmantsoteng ho fetisa molaetsa wa tlhompho; ha Mmantsoteng a ne a ile a bua nnete, o ne a tla be a hlompolla lelapa la ha Kotsi, etswe Mmantsoteng ha a batle hore qabang e hlahe ka yena. ✓✓ (2)
- 8.11 Ke mophetwa ya pelo e mpe, ya bileng a hloka lerato ho Tsietsi. ✓✓ (2)
- 8.12 Taba ena e fetola tihadimo ya Tsietsi ya bophelo, mme o ithuta hore lefatshe ha le na nnete. Sena se thatafatsa pelo ya hae, mme o tla moya wa ntwala le boiphetetso. ✓✓ (2)
- 8.13 - Tjhe, ha se tsela e nepahetseng ya ho rarolla mathata a hao ka dikgoka; ketso ena ya Tsietsi e ile ya mo ekeletsa mathata le ho feta, mme a bolaya le batho ba se nang molato. Ya mo fetola mmutlanyana wa kotlwatsebe.

KAPA

- E, e nepahetse hobane Tsietsi o ne a utlwile bohloko, ✓ mme a bona bohle ba tshwana ka ho hloka nnete. ✓✓ (3)

[25]

POTSO YA 9: DIEPOLLO – Tsepo Seema**Diepollo**

Tlhekelong ya ditaba ke moo re kopanang le Diepollo a le ha habo moholo, ha malomae. Ke moo a ileng a utlwa ha malomae Theko, a qwaketsana le Mamokele malebana le taba ya ho nyadisa Diepollo Mothofeela. Mona o sibolla seo a neng a se patetswe ka tsela ya mohlolo hobane se ne se sa rerelwa ditsebe tsa hae. Morero e ne e le hore a shobediswe hona letsatsing leo. Hona mohlang oo ke mohlang a neng a boela a tseba hore ho tlike jwang hore a holele ha malomae.

Hang ka mora ho utlwa seo, Diepollo o ile a rera ho ineha naha. A balehela kerekeng ha moruti. Sepheo sa ho ya ha moruti e ne e le ho ya botsa tsela e yang Mahlwenyeng, kaha o ne a tseba hore moruti le mmamoruti ba tsamaile dibaka tse ngata pele ba fihla mona Lekokwaneng. Ha a fihla moo o ile a utlwa ha moruti le mmamoruti ba buisana hore Mothofeela eo e leng yena ya tlo mo shobedisa o teng moo. A ehlwa hore moruti le yena o mmomoring o le mong le malomae yaba o etsa qeto ya ho tswela pele ka leeto la hae a sa botsa tsela ho moruti.

Ha a ntse a tswela pele ka leeto, o ile a kopana le nkgono Motsokapere mme le sena se etsahala ka tsela ya mohlolo e sa lebellwang. Ha a fihla moo o ile a bona nkgono e mong a se a hlaha feela hara masimo a sa tsebe le hore o ne a ilo etsang. Motseng ona e ne e le ha Habuasona. Nkgono Motsokapere o ile a mo memela lapeng la hae mme a ya dula le yena. O dutse le Motsokapere nako e ka etsang beke, feela yena Diepollo a sa tsebe hore Motsokapere o a mo tseba. Mohlang a tlohang motseng oo ke ha Motsokapere a mo neha lebokoso le neng le tshetse setshwantsho sa motho wa monna, leqhetswana la koranta le mangolo a mabedi. Dipampitshana tseo di ne di hlalosa se itseng ka yena Diepollo. Mmamolete o ile a mo laela ho ya kgatisong ya dikoranta ya Mazenod.

Kgatisong ya koranta o hlalosetswa hore ntatae e ne e le titjhere motseng wa Mahlwenyeng mme ntate Kgaketla o ile a ba a mo hlalosetsa tsohle tseo ntatae a kileng a kopa hore a mo hatisetse tsona. Diepollo a tswela pele ka leeto la hae. Ha a le ka beseng e lebang Mahlwenyeng ke moo a kopanang le rangwanae Leemisa. Rangwanae o ile a mmolella hore ntata Diepollo o hlokahtse kgwedding tse tshelletseng tse shweleng.

Ka mora nako e teletsana, Diepollo a se a bile a rutehile e le mooki, o ile a rera ho ntshetsa pele sepheo sa hae sa ho batlana le mmae. O ile a batla thuso ho boreatseba mme masapo a tse shweleng a ile a mo supa Rammulotsi. Ho ya ka ngaka eo Diepollo a ileng a ya ho yona, e ile ya re Mmadiepollo o hona Rammulotsi kwana. Diepollo o ile a etsa qeto ya ho ya mmatla. O ile a tshwara tekesi e yang moo. Ka tekesing e yang Rammulotsi Diepollo o kopana le Mmannabi mme mokganni wa tekesi o hlalosa hore ba a tshwana feela le mona Diepollo o ne a sa tsebe hore Mmannabi ke ngwanabo. Sena o se tsebile ka mora ho buisana le nkgono e mong kwana Rammulotsi ya ileng a mo laela ho ya ntlong ya habo Mmannabi nakong eo Diepollo a ntseng a batla mmae. Mona ke moo Diepollo a epollang (utullang) sebaka seo mmae a qetelletseng a le ho sona; o atleha le ho fumana bana babo ba banana, ba babedi.

Lebitso lena la Diepollo le bolela ke hona, ho ya ka ditaba tsa padi ena, ya epollang. Mophetwa enwa o dula ka nako tsohle a le letsholong la ho batla le ho utulla tse itseng.

Dikenkeng

Re tsebiswa Dikenkeng hara buka moo Diepollo a neng a isitse lenane la bakudi kgatisong ho re le ilo tlanngwa botjha. Re mmona eka ke motho ya nang le thuso ka ha ke mona ha a ka a tsebisa beng ba hae hore lenane la bakudi le tlile le mang moo kgatisong hore le tlo tlanngwa botjha. Ka tsela e jwalo ba ile ba tlwaelana haholo le Diepollo. Setswalleng seo sa bona, o bonahala e le motho ya utlwelang Diepollo bohloko ka ha ka mehla ha ba le mmoho, o ne a rata ha ba ka bua ka taba tsa Zeblon le hore ebe o hokae. Dipuisanong tseo tsa hae le Diepollo o ne a bonahala yena a na le tshepo e kgolo ya hore Zeblon o ntse a phela. Ha tsena tsohle di etsahala, Diepollo yena o ne a sa tsebe hore Dikenkeng ke yena ya mo kenyetsang metsi ka moedi.

Dikenkeng o ile a anya Diepollo leleme ka nako e telele mme Diepollo o ne a sa elellwe. O ne a tsebisa mohlankana wa hae wa leponesa (Moses) ditaba tsohle tse amanang le Zeblon Ramokgopa. Sena Diepollo o se sibollotse mohlang a neng a tihaketse yena Dikenkeng athe ke mohla a tla tseba hore Moses ke mohlankana wa Dikenkeng mme ebile ke yona '*mpimpi*' ya mapolesa. Ka mora moo Diepollo o ile a ka a qwaya Dikenkeng mme a se ke a mmolella ditaba.

Mohla Diepollo a neng a ya Rammulotsi o ile a kopana le Dikenkeng. Hona mohlang oo ke mohla Dikenkeng a neng a botsa Diepollo hore tsela e lebisa kae. Ke moo Diepollo a ileng a mmolella hore o ya Rammulotsi (Viljoenskroon). Dikenkeng a boela a kenya Diepollo tsietsing ka ho tsebisa Moses hore Diepollo o ile Rammulotsi. Diepollo o bone feela mapolesa a se a mo qhautsa yaba o se a tseba sesosa sa mathata ana a mo hlahelang hore moetsi wa mathata ao ke yena Dikenkeng.

[25]**POTSO YA 10: Diepollo – Tsepo Seema**

- 10.1 Zeblon Ramokgopa ✓ (1)
- 10.2 Diepollo ✓ (1)
- 10.3 Ke kgarebe ya hae/ mohatsae. ✓ (1)
- 10.4 E bile mooki. ✓ (1)
- 10.5 Mothofeela. ✓ (1)
- 10.6 Titjhere Mahanke ha a makale hobane o a tseba hore motho eo ho buuwang ka yena ke mang/ o a tseba hore motho eo ke yena. ✓✓ (2)
- 10.7 Zeblon o ne a kopa tshwarelo ho Diepollo (ka ho se bue nnete) le ho mo bolella seo e leng nnete – lebitso la hae la nnete – le ho re o dula a le palehong ya mapolesa, mme o mo tsebisa hore o a mo rata. ✓✓ (2)
- 10.8 Mmamolete o ne a thuse Diepollo ha a ntse a kena sekolo; o ne a mo fe dibuka tsa booki, a bile a mo hlokometse jwalo ka ngwanabo. Ka lebaka lena Diepollo (le yena) a thusa Mmamolete ha a se a kula a le sepetlele sa *National* ka ho fetola lenane la bakudi ba neng ba emetse diphiyo. Mmamolete a thuseha ka tsela e jwalo. ✓✓ (2)

- 10.9 Mongodi o mpa a sebedisitse ketsahalo ena (ya ho bolawa ha Kotsuwopo) ho busetsa Diepollo leetong le ho mo phaphathehisa le ho mo hlokisa kgotso, eo ekang o ne a se a batla a e na le yona mona Moemaneng √√ (2)
- 10.10 Ke mehleng ya (kgale) kgethollo; nakong eo batho ba batsho ba neng ba sa lokele ho ba le seabo dipolotiking, mme ke ka hona Zeblon a neng dula a lelekiswa ke mapolesa. √√ (2)
- 10.11 10.11.1 Ya hlokang botshepehi le nnete √√ (2)
- 10.11.2 Ho bonahala Mmadiepollo a ne a se na lentswe tabeng ya ho kenelwa ke Leemisa, hoba ha ho ne ho se jwalo a ka be a sa ka a tlameha ho thoba √√ (2)
- 10.12 Sena se re utullela nako ya kgethollo moo maemo a dipolotiki a neng a tlama hore ho be le kgethollo ya mmala le morabe, mme Diepollo ka ha e ne e le motho e motsho o ne a sa lokele ho thusa makgowa. √√ (2)
- 10.13 O ne a lokela ho ikgakanya esere mapolesa a mo fumana habonolo. √√ (2)
- 10.14 - Ke ne ke tla thoba jwalo kaha Diepollo a ile a etsa hobane ke ne ke tla tshaba ho dula le motho ya jwalo. √√

KAPA

- Ke ne ke tla itulela hobane boloi ba hae a ke ke a bo sebedisa ho nna kapa ho ba leloko.

(Batshwayi ba badisise karabo ya mohlalobuwa e mong le e mong mme ba mo a abele matshwao ho ya ka karabo ya hae).

(2)
[25]

POTSO YA 11: MME – NP Maake

Mongodi o fela a sebedisitse mawa ana a bongodi ka katleho ha a ne a bopa baphetwa ba bang ba itseng, haholo bana ba hlahelang ka sehloohong. Ho bonahala a ile a nahana ka lewa lena haholo ha a ne hlahisa baphetwa ba kang bana ba latelang.

Mme

Ke tlhekelong moo mongodi a re tsebisang mme e mong wa moeti, mme mme enwa o fihlela lelapeng la Mmateboho, eo re neng re sa tswa hlahosetswa tsa bophelo ba hae tlhekelong – ke ho re. re sa tswa tsebiswa maemo a ditaba. Ha re tsebiswe mme enwa hantle, mme re se re mo tseba feela e le Mme.

Hantlentle mme enwa ya sa tswa fihla ha Mmateboho, ke mohatsa Thollo eo Thollo a neng a mo siye kwana ha habo Matatiele pele a tla kgolwa mona makgoweng. Mme enwa o ne a tiile ho batla monna wa hae eo esale a mo siya. Mme o ile a atleha ho fumana moo Thollo a dulang teng. Hoba a fihle moo o ile a elellwa hore Thollo o se a nyetse kaha o fumane mme wa lelapa leo a le teng. A elellwa hape hore lelapeng lena ho rena kgotso le hore bana ba se ba le teng. Yaba o nyahlatsa morero wa hae – wa ho batla monna wa hae. O etsa sena hobane a sa batle ho senya kgotso ena e renang lelapeng lena.

- ketso ena ya Mme e utulla seo a leng sona, semelo sa hae; e fela e le mme wa sebele ya boulellang bophelo bo botle mmoho le kgotso tseo a di bonang lelapeng lena,
- re boetse re bona 'mme' wa sebele, ya hlokang boinahanelo – ha a nahane ka yena feela empa o nahanela batho ba bang – o nahanela Mmateboho le bana ba hae bao a bonang ba phela ka kgotso le hore lena ke lelapa la sebele;
- eka mme enwa o ile a tadima mahlakore ka bobedi; lehlakore la hae le lehlakore la Mmateboho le bana ba hae, mme a etsa qeto hore lehlakore le bohlokwa ha se la hae, empa ke lena la Mmateboho.

Ka hona re ka re mongodi o sebedisitse thehello ya lebitso lena 'Mme' ka sepheo le ka katleho. Mme enwa efela e le mme wa sebele, mme ya phedisang, e seng ya bolayang. Qeto eo a e entseng e ntshetsa pele bophelo boo a bo fumanang bo atlehile lelapeng la Thollo, ha se qeto e tlisang makaqabetsi. Mme o a aha ha a heletse.

Semelo sa mme enwa se boetse se hlaka le ho feta ha re tadima diketso tsa hae. Mohla monene ha a ne a fihla, o ile a kopa tjako ha Mmateboho, empa Mmateboho a mo latolela. O ile a amohela ha a latolelwa hore bodulo ha bo yo yaba o se a tswa a tsamaya. Mmateboho o ile a mo kgutlisa mme a mo fumanela bodulo ha kgaitsemi ya hae, Lesole eo mohatsae e leng Diseko.

Ha a fihla ha Diseko, Mme o elellwa tsela eo Diseko a sa utlwaneng le batho ba motse ona ka teng. Ho dula ha Mme ha Diseko ho ile ha ama maphelo a batho ba bangata. Ka tsela ya hae e tsejwang ke yena a le mong, o fa lelapa lena seriti mme qetellong ho ba bonolo hore batho ba motse le bana ba kgone ho kena lapeng lena. O thusa batho ba motse ka dинthwananthwana mme o bile o thusa batho ba kulelwang ke bana ba bona ka ho ba phekola ka meriana ya setso. Mme o sala le masea ao e seng a hae kapa tsona ditloholo tsa hae a etsa mosebetsi o moholo wa ho ruta bana ba dikolong mosebetsi wa matsoho o jwalo ka ho etsa meseme le e meng. O boela a bontsha lerato la mohlolo ho Masesi hobane e ne e le ngwana wa monnae. Sena se supa ho hloka kgethollo ha hae.

Bakeng sa ho ntsha lekunutu la ho re o tlile ho monna wa hae e leng Thollo Mofokeng, o pata lekunutu lena mme o nka qeto ya hore e tla ba boshwa bo tshwerwe. Mme o ile a kula haholo feela o ile a lomahanya meno a hana ho ya sepetelele hoba lekunutu la ho re ke mohatsa Thollo le tla tswa ha ho batlwa mabitso a hae, haholo hoba o ne a tla iswa sepetelele ke Mmateboho eo Mme a neng a sa rate ha a ka tseba hore ke mosadi wa Mofokeng wa matswathaka. O ile a itella ho shwa ho na le hore a thube motse wa Mofokeng mme ka tsela e jwalo o tiisa maele a Basotho a reng '*pinyane ha e senye motse*'. Ha Mme a se a le lekgatheng la lefu, ha a batle ho ya ha Mmateboho hoba a ka qhala hlenhlenyane e se e ritetswe ha monatjana. O ile a baballa lenyalo la Mmateboho mme o ile a ba a ya ho o batang le sephiri seo sa hae. Mme o ile a dula bopaki hodimo bo ka kgodisang hore ke mosadi wa Mofokeng, a pata dinepe tsa bona tsa lenyalo e le sephiri sa hae ho fihlela a shwa mme tsena di ile tsa sibollwa ke Diseko ha Mme a se a patilwe empa le teng, le yena Diseko a di etsa sephiri sa hae.

Mmateboho.

Hona tlhekelong mona ke moo mongodi a re tsebisang ka ngwanana e mong eo ho thweng ke Dikeledi. Ngwanana enwa re mo tsebile e le ngwana wa sekolo ya bohale. Bongwananeng boo ba hae, o bonahetse e le motho ya bontshang ho ba le botshepehi, lerato le sebete.

E ne e re ha a tswa sekolong, a tsamaye a ye komponeng ho ya rekisetsa bontate ba dulang komponeng ditholwana. Ke moo a ileng a thola sepatjhe sa Thollo Mofokeng. Sepatjhe sena se ne se na le tjehelete. O ile a se nka a ya le sona lapeng habo mme a ba a qetella a se a se nehile rakgadi wa hae. Ka tsatsi le leng o ile a boela a kopana le Thollo hape yaba o mo tsebisa ka sepatjhe sa hae seo a ileng a se thola. O ile a ba a hlalosa hore o se nehile rakgadi wa hae lapeng. Thollo o ile a ya lapeng la bo Dikeledi mme ke moo a ileng a thonthodiswa sepatjhe seo le tjehelete e neng e le ka hara sona kaofela. Sena se ile sa thabisa Thollo haholo mme a eellwa hore Dikeledi ke **motho ya tshepahalang** yaba o a mo nyala.

Ha a se a le motseng wa hae, ho ile ha fihla mosadi eo a neng a sa mo tsebe lapeng la hae a batla tjako. O ile a mo latolela empa ka baka la **lerato le mohau** tseo a neng a na le tsona, o ile a utlwa a qenehela mosadi enwa. O ile a mo kopela tjako ha kgaitsetsi ya hae e leng Lesole. Ho tloha mohla tsatsi leo, o ile a mmitsa '**Mme**' mme a mo thusa ka dintho tsohle tseo a neng a di hloka. O ne a dula a mo etela ka dinako tsohle. Nakong eo ho seng ho bonahala hore bophelo bo ya bo ntse bo fokola ho Mme, ke moo Mmateboho a ileng a mo hlokomela le ho mo isa dingakeng ka ditjhelete tsa hae. O ne a sa kgathale matla mme o ne a bile a kopa Mme ho tla tla dula le bona hore a tle a kgone ho mo hlokomela hantle, feela Mme o ile a hana.

Mohla letsatsi leo Mme a tlang ho hlokahala ka lona, Diseko, mohatsa Lesole o ile a mo leleka lapeng la hae mme Mmateboho o ile a hira koloi e tlang ho mo isa lapeng ha hae. Mme o ile a hlokahala mme Mmateboho o ile a etsa ditlhophisetso tsohle tsa ho mmoloka ka boyena. Sena se bontsha ho ba **sebete** ha hae ebile se totobala hantle ha a ne a iteta sefuba ka ho hlophisetsa lepato la Mme ha hae a sa kopa kapa hona ho buisana le mohatsae Thollo pele a nka qeto e jwalo.

Qetellong ya ditaba Mmateboho o bonahala e le motho ya nang le **tlhompho** haholo, hobane le ha Bafokeng ba ne ba mo kenyeditse nyewe e kgolo hakaalo, ha ho moo a ileng a bontsha ho halefa. O ile a ikgutsetsa mme ha a ka a arabisana le bona hohang.

[25]

POTSO YA 12: MME – NP Maake

- 12.1 O ne a se a sa batle ho nyalwa ke Thollo Mofokeng. ✓ (1)
- 12.2 Mmateboho. ✓ (1)
- 12.3 O iphumane a le mabitleng ✓ (1)
- 12.4 Mmateboho le Mme ✓✓ (2)
- 12.5 Dikeledi o ne a nahana hore batho ba tlleng ho tla mo nyala ke ba habo Tsekiso, mohlankana wa hae wa sekolong empa ho ne ho se jwalo kaha a nahana. ✓✓ (2)
- 12.6 Nakong eo Mme a kulelang lefu, Diseko o ile a bontsha semelo sa ho hloka mohau kaha o ile a re yena ha a batle ha Mme a ka shwela ha hae mme ebile monnae ha a na tjelete ya ho mo pata. ✓✓
Nakong eo Bafokeng ba kenyeditseng Mmateboho nyewe, Diseko o ile a bontsha lerato ho Mmateboho ka ho mo lwanela molamu wa hlooho ka ho re a boelle Bafokeng hore ke batho ba nang le moya o tletseng disuwa. ✓✓ (4)
- 12.7 Kgohlano ya ka hare. ✓✓ (2)
- 12.8 O ne a batla ho hlakisetswa hore ke bomang ba neng ba nyadise Thollo Mosadi enwa kaha bona Bafokeng ba sa ka ba tseba letho (ka ho nyala ha Thollo). ✓✓ (2)
- 12.9 O ile a sitiswa ke ho fihla ha batho ba neng ba tllile ho tla ba tshedisa ka bohloko bo ba hlahetseng. ✓✓ (2)
- 12.10 E utulla hore Mmateboho ke motho ya nang le kutiwelobohloko le mohau. ✓✓ (2)
- 12.11 Lebitso lena le supa hore banna ba dulang ba le bang dikomponeng (dihosetele) ba se na malapa ✓ (1)
- 12.12 sehlohlolo. ✓ (1)
- 12.13 - O ile a siya mosadi wa hae wa matswathaka ha habo Matatiele yaba o nyala e mong moo a neng a sebetsa teng. ✓✓
- O ile a etsa matsapa ohle a hore lengolo le neng le tsebisa ba habo Dikeledi ka ho tla tla kopa mohope wa metsi le poswe Matatiele kwana/lengolo le neng le kopa sebaka habo Dikeledi le ne le sa tswe ho Bafokeng/Ba habo ba ne ba sa tsebe letho ka ho nyala ha hae.
- Ha a ka a tsebisa Dikeledi hore ke yena ya tlleng ho tla kopa mohope wa metsi habo.
- O ile a patela Mmateboho taba ya hore o nyetse o na le mosadi hae kwana Matatiele.
Tshwaya e le nngwe feela). (2)

- 12.14 - Ke ne ke tla bolella molamo wa ka ka seo ke se fumaneng hore a tsebe hore motho eo a neng a mmoloka ke mang.
- Ke ne ke tla bolella Thollo hore a tsebe hore ha a etsa phoso ka ho patela motho eo ha hae kaha e ne e ntse e le mofumahadi wa hae.
- Ke ne ke tla etsa qeto ya ho boloka sephiri seo le nna kaha monga sona o hlokahetse a sa se bolella motho. ✓✓

(Tshwaya maikutlo a le mang feela a mohlalobuwa)

(2)
[25]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 25

KAROLO YA C: TSHWANTSHISO/TERAMA**POTSO YA 13: SEYALEMOYA – RH Moeketsi****HA SE BOYA BA NTJA****Tlhekelo (Tlhahiso)**

Re tsebiswa ka Lesodi, mora Pela le Maleshwane. Pela o tshwenyehile, mme maikutlo a hae a farasitse. Ke bosiu mme Lesodi ha a yo lapeng. Ntatae o tshwenyehile.

Maemo a ditaba

Se tshwenyang Lesodi moyeng ke takatso ya ho raha moritshwana, bohale ba ntatae ke tshita. Ha a tsebe hore o tla pota ntatae ka kae. O nahana ho ya bona malomae ka taba ena.

Tikoloho le nako

Ho ya ka bophelo bo hlahiswang mona, re bona ba phela **mahaeng**, mme nako ke ya mehleng moo tswelopele e esong ho fihle; ho kguwa metsi molatswaneng ka nkgo. Lesodi ha a batla ho kopana le kgarebe ya hae, Kgasiene, ba a ipata mme ba kopanela hole kwana molatswaneng. Tlhompho e sa rena.

Kgolo ya kgohlano

Kgohlano e hlahiswa feela qalong. Lesodi o ferekane o tshwenyehile. Kgohlano e teng maikutlong a hae, o rata kgarebe e bitswang Kgasiene mme o rata ho e nyala, empa bothata ke bohale ba ntatae. Bohale bona bo mo behile tsietsing hoo a bileng a dutse thoteng kwana a nahana ka thata ka bothata bona ba hae.

Kgohlano e boela e qhaphaletsa ba ka thoko. Ntatae Pela o kgenne lapeng kwana. Bosiyi ba Lesodi bosiu lapeng bo fetoha lelakabe le bileng le bakang kgohlano pakeng tsa Pela le Maleshwane mohatsae. Ba a qwaketsana ka baka la sena. Qabang e hlaha ha ba botsana ka ho tsamaya bosiu hona ha mora wa bona Lesodil.

Kgohlano e tswela pele ha Maleshwane a qwaketsana le mora ha a fihla bosiu, sesosa e ntse e le ho tsamaya bosiu kapa ho fihla bosiu lapeng ha Lesodi.

Kgohlano e boetse e tswela pele ha Maleshwane a kgaoletsa Lesodi a dutse molatswaneng le Kgasiene. Maleshwane o buisa Kgasiene ha bohloko /hampe mme sena se utluisa Lesodi bohloko.

Tharahano le sehlohlolo sa tshwantshiso

Pela o qabana le mosadi ka baka la ho tsekela le masiu ha Lesodi. O beha molato ho mofumahadi wa hae, Maleshwane ka ho re ha a kgaleme Lesodi mme ka baka leo Lesodi o iketsetsa boithatelo. Maleshwane le yena o beha molato ho Pela ka le reng Lesodi ke moshanyana, mme kgalemelo ya nnete yona, e lokela ho etswa ke ntatae. Maleshwane o re Lesodi o se a hodile mme sena se etsa hore Pela a bele a be a botse mosadi hore ebe ke sona seo a se rutang ngwana na. Maleshwane o arabisa Pela hampe mme ba qetella ba qwaketsane hampempe.

Sehlohlolo

Ha taba di sa le jwalo, Kgasiene o tsebisa Lesodi hore ngwana ya mo immeng ha se wa hae kahoo ha ho no kgoneha hore ba nyalane. Sena se otlala pelo ya Lesodi ha bohloko haholoholo ha a nahana kamoo a ileng a qwaketsana le batswadi ba hae ka baka la Kgasiene empa ke moo kajeno Kgasiene o se a mo phoqile. Kgasiene o hana ho nyalana le Lesodi hobane ngwana ya mo lebelletseng ha se wa hae.

[25]

POTSO YA 14: SEYALEMOYA – RH Moeketsi**O mo feleheditse**

- 14.1.1 Ke monna le mosadi wa hae ✓ (1)
- 14.1.2 La boraro ✓ (1)
- 14.2 14.2.1 Mmalerato ke moimana ✓, mme o tshwenngwa ke hore kamehla o fetelwa ke bana qetellong ya bokgatjhane ba hae ✓✓ (2)
- Mmalerato o imme o atametse ho kena tlong; se mo tshwenyang ke hore na ebe ngwana eo o tla mo phelela ka ha ka mehla o fetelwa ke masea qetellong ya bokgatjhane ba hae.
- 14.2.2 Kgohlano ena e maikutlong a Mmalerato e qaphaletsa Paseka hobane e mo sithabetsa maikutlo mme e etsa hore a iphumane a le mathateng. ✓✓ (2)
- 14.2.3 Paseka o tshwenngwa ke ho elellwa kamoo Mmalerato a seng a lahlile tshepo kateng. ✓✓ (2)
- 14.3 O ne a tatetse ho ya hlophisetsa mokete wa Paseka kerekeng ya bona ✓✓ (2)
- 14.4 14.4.1 Mosidi ✓. (1)
- 14.4.2 Ba babedi. ✓ (1)
- 14.5 O ile a hlokahala ✓. (1)
- 14.6 Materone o ne a ferekane maikutlo hobane o ne a tshwaretse Paseka ditaba tse monate le tse bosula mme o ne a sa tsebe hore a qale kae ha a bolella Paseka ka tse etsahetseng ✓✓. (2)
- 14.7 Bo re senolela hore ho bile le mathata nakong ya pelehi ya Mmalerato mme mohatsa Paseka ha a sa phela. ✓✓ (2)
- 14.8 Sehlooho sa tshwantshiso ena se bontsha hore ho na le motho ya feleheditse e mong ho ya kaekae. Dikahare tsa buka di hlalosa hore e ne e le matsatsi a Paseka moo bakreste ba ketekang nako eo Jeso a ileng a bolauwa ka yona. Mmalerato le yena o hlokahala ka yona nako eo, mme mongodi o bontsha hore Mmalerato o feleheditse Morena Jeso. ✓✓ (2)
- 14.9 Ketsahalo e re fihlisang sehlohlolong ke eo ho yona Mmalerato a itshihlollang ebe kamora moo yena o a hlokahala. Sena se re fihlisa sehlohlolong ka ho nka mothinya osele oo re neng re sa o lebella. ✓✓✓ (3)
- 14.10 Thabo ya Paseka e tlišwa ke taba ya ho re mofumahadi wa hae o behile mafahla, mme tsharelo yona e tlišwa ke taba ya ho re ka mora ho beha mafahla Mmalerato o ile a hlokahala. ✓✓✓ (3)

[25]

POTSO YA 15: HAESO MAFOTHOLENG – CJ Teleki**Tlhekelo/Tlhahiso**

Mapetla o honohela lelapa la Pitso. O re haesale Molefi a sebetsa Pitso o se a ikgantsha, ha a sa ja bohobe phaate jwalo ka yena. Mapetla o mona ha motseng wa Mafotholeng ho roriswa katleho ya Molefi. O re ruri thuto e tseba ho tumisa mehofe. Maemo a Molefi a a mo hlobaetsa, o re o tlotlolla ditloholo tsa bona ha bohloko.

Tikoloho le nako

Ho ya ka bophelo bo hlahiswang mona, re bona tikoloho e hlahiswang mona haholo e le ya mahaeng, mme nako ke ya mehleng eo tswelopele e esong ho fihle hantle ka hara naha. Bana ba banana ba ntse ba sa kenngwe dikolo mme ba ntse ba tshwere setso sa bona hantle. Banana ba sa hlahoswa ho ya ka mekgwa ya bona ya bophelo le ka kamoo ba aparang kateng. Ke ka hona ntata Molefi a reng Montsheng ke ngwana ya ithomphang kaha o ntse a apara diaparo tse kgahlolang moomo. Ka nqa e nngwe ho hlahiswa tikoloho ya metseng ya ditoropo, Maseru, mme moo ho seng ho iponahatsa hore tswelopele e se e ntse e kokota monyako kaha re fumana banana ba bang ba kang boJwalane le Morongwe, ba seng ba hahlametswe ke tsa thuto. Ba hloka tlhompho mme ba bile ba nena le dintho tsa setso. Ba apara dikgutlela le diaparao tse sa tsebisahaleng. Ke moo motho a ka reng dinako tsa bohohoholo di thulana le tsa tswelopele.

Kgolo ya kgohlano.

Mapetla o rera ho diha Molefi ka tshebediso ya methokgo. O iketsa eka o tahlilwe haholo hore a tle a utlwe tsohle tse buuwang. O rera le boNgatane le Ramafothole hore ebe ba ka diha Molefi jwang. O fa Ngatane le Ramafothole ditlhare tseo ba tlang ho di tshela ofising ya Molefi.

Tharahano le sehlohlolo sa tshwantshiso

Ha ditaba di le mothathing ona, Molefi o lahla Montsheng ya sa rutehang, o mo nyahlatsa ka mabaka a sa utlwahaleng. O re Montsheng ha a maemong a hae, ha a tsebe ho apara, ha a tsebe ho ithatswa mme ebile o tla mo tlotlolla ha a kopane le batho ba rutehileng kaha o nkgale mahafi. Bothata bo ba teng ka baka la ketso ena ya Molefi. Ba ha Pitso ba ikutlwa ba hloletswe kaha ba lokela ho ya tsebisa ba habo Montsheng ka qeto ena ya Molefi ba be ba hlatswe le lebitso la Montsheng.

Ho sa le jwalo Molefi o nkana le Jwalane mme a ba a mo ntshetsa mahadi. Ho so ye kae, Jwalane o qhala Molefi ka mekgwa ka ho ratana le Ngatane. Ha a ile diofising tsa mmuso, ha a sa ya ofising ya Molefi o se a feta mohwalotso feela. Ho eketsa bothata ba Molefi, ke ha Molefi a sibolla hore Jwalane o kile a ba le ngwana le monna e mong. Molefi a tsebisa batswadi ba hae hore o hlalana le Jwalane hoba o mo patetse hore o na le ngwana le monna e mong.

Ho sa dubehile jwalo, ke ha Mapetla a roma boNgatane ho ya tshela ditlhare ofising ya Molefi hore a tle a hlouwe ke baokamedi ba hae. Mapetla a ba a ya ha Pitso mme a fihla a fafatsa koloi ya Molefi ka ditlhare. Molefi o ameha kotsing ya koloi mme o qetella a le sepetelele a tswile kotsi tse tshabehang feela koloi ya hae yona ke ha e fedile ho tu!.

Ha Molefi a se a hlolane le Jwalane, o ile a nkana le Morongwe. A mo nyala, feela Morongwe o ile a hana ho bekwa ke matsalae. O ile a hana le ho phethisa meetlo ya habo Molefi. Ha a jeswa nama o re Molefi e be yena ya qalang ho ja a ntshe boloi babo. Morongwe o a ithwala feela ngwana ha se wa Molefi, feela o mo thetsitse ka hore ngwana ke wa hae. Lapeng mona Morongwe o lwana le Disebo mme Disebo o mo ntsha meno ka makotofa.

Disebo o boela o ntsha diphiri tsa Morongwe tsa hore o ratana le titjhere e nngwe motseng mono, o hlalosa le hore o nwa jwala ba sekgowa o tsuba le seneifi.

Maemo ana a ditaba a tsosa qhwebeshano lapeng la Pitso kaha lelapa le ngangisana ka hore ho ilo batlwa tharollo ya mathata ana ho boramethokgo empa Pitso le Molefi ba nyatsana le sena. Ba re bona ke badumedi mme ha ba bone molemo wa ho ya batla thuso ho masapo a tse shweleng.

Sehlohlolo.

Hara modubedube oo, Morongwe o tshwarwa le monna e mong a tsotse koloing. Molefi o aparelwa ke dithlong mme ba bile ba qetella ba arohane le Molefi ka baka leo. Boloji ba Mapetla bo hlwele mekwalaba. O romella Molefi ka thokolosi e mo futuhelang matlapeng kwana. Thokolosi e hlobodisa Molefi diaparo e mo sola ka boya ba thithiboya a ba a fetoha semumu. Ha Molefi o fihla lapeng habo ka tlong o shwa lehlakore o a kgaleha. Disebo le Mojabeng ba a mo lekola ha ba hlokomela boemo boo a leng ho bona, le bona ba a wa ba a akgeha. Pitso ke hona a lemohang hore manganga a ja monga ona, a romela hore ho ilo bitswa ngaka ya methokgo ho tla thusa lapa la hae le wetsweng ke koduwa.

[25]

POTSO YA 16: HAESO MAFOTHOLENG – CJ Teleki

- 16.1 Ho re senolela semelo sa mophetwa. √√.
Ho re thusa ho totobatsa kgohlano.
Ho bidietsa se tlang ho etsahala.
Ho kumela babadi tse etsahetseng pele.
Bo re senolela mefehelo ya mophetwa.
(Tshwaya e le nngwe feela). (2)
- 16.2 Mojabeng √. (1)
- 16.3 Mofammere√. (1)
- 16.4 E ne e le mookamedi wa ditoloko√. (1)
- 16.5 O ile a fumana hore Jwalane o na le ngwana eo a sa kang a mmolella ka yena. √ (1)
- 16.6 O ne a re yena o phela le Montsheng mme ha a rate ho bona bohloko le maswabi a tlang ho aparela Montsheng/Batswadi ba Montsheng ba tla tshwara batswadi ba bona hampe/Lelapa la habo Montsheng le ka tshwara la habo bona ka pelo mme sekgotsi sa malapa ana a mabedi se tla ameha habohloko. √√. (2)
- (Tshwaya e le nngwe feela)
- 16.7 O ile a re o lokela ho hlokomela hore Molefi o duba thankga bophelong bohle ba hae. √√. (2)
- 16.8 C/bahlohleletsi √ (1)

- 16.9 Banna ba lapeng leno ke majakane. Badumedi ha ba kgolwe methokgong. Ba itshepetse Tlatlamatjholo√. Basadi bona ba kgolwa setsong le methokgong ke ka hoo ba kopang Pitso hore a tiise lelapa kaha ho se ho etsahala mehlolo lapeng la bona. √√ (2)
- 16.10 Montsheng o a itlhompha o hlompha le batho ba bang. Moaparo wa hae o totobatsa hono. √√
Jwalane o lenyatso, ha a itlhomphe, o a tella o bua le batho ka moo a ratang ka teng. Ke letjholotjholo ebile ha a tshepahale√√ (4)
- 16.11 Ke sebaka se nang le dikolo tse ngata, tse ntle, tse ahilweng ke Maroma√√ (2)
- 16.12 Montsheng o ile a nyalwa ke titjhere mme ba ile ba phela ha monate haholo motseng wa bona. √√ (2)
- 16.13 Molefi o ile a etelwa ke ntho ya bosiu mme ya mo hlobodisa diaparo tsa hae ya nto mo pitikisa thithiboya e bolelele ba rulara mmeleng. Sefahleho sa hae kaofela sa tlala boya mme a shwa lehlakore le letona yaba ha a sa tseba ho bua. √√ (2)
- 16.14 Mongodi o re ruta hore le ha batho ba ka ruteha hakae ha ba a lokela ho lahla setso sa bona. √√ (2)

[25]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 25
MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA: 80